

ВИСНОВОК РЕЦЕНЗЕНТА

**про наукову новизну, теоретичне та практичне значення
результатів дисертації**

на тему:

**«АРХІТЕКТУРНО-ДЕКОРАТИВНА ПЛАСТИКА ФАСАДІВ
ІСТОРИЧНОЇ ЗАБУДОВИ КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ ст. м. КИЄВА»,
представлену на здобуття ступеня доктора філософії
СІДОРОВОЇ Марії-Юлії Андріївни**

Спеціальність – 191 «Архітектура та містобудування»
Галузь знань 19 – «Архітектура та будівництво»

Актуальність теми дисертації. Рецензована праця присвячена фундаментальному аспекту архітектурознавства – морфології та семантиці архітектурно-декоративної пластики. В умовах сучасної глобалізації та ризиків втрати автентичності міського середовища, дослідження М.-Ю.А. СІДОРОВОЇ є надзвичайно своєчасним. Автор фокусується на «золотому віці» київської забудови, коли декоративна пластика була не просто прикрасою, а складовою частиною архітектурної мови та філософії міста.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Відмічу, що дана наукова праця розроблялась у відповідності до державних програм та законодавчих актів. Так, в Законі України «Про охорону культурної спадщини» (№1805-III від 08.06.2000) зазначено що необхідно зберігати не лише окремі виявлені об'єкти культурної спадщини але й цілі історичні ареали населених місць, включаючи фонову забудову і що режими використання територій історичної забудови, реконструкція, будівництво мають бути спрямовані на збереження традиційного характеру середовища. Виявленню окремих аспектів цього традиційного характеру середовища і його збереженню і присвячена робота СІДОРОВОЇ М.-Ю. Окрім того, здобувачка керувалась Наказом Міністерства культури України «Про затвердження порядку обліку об'єктів культурної спадщини» від 11.03.2013 №158, а також Постановою Кабінету Міністрів України від 22.05.2019 № 452 «Про затвердження Порядку визначення категорії пам'яток», щоб виявленим, в результаті дослідження, цінним об'єктам забудови – будинку на вул. Велика Васильківська, 34 та окремим цінним елементам та деталям київських фасадів забудови кінця ХІХ – початку ХХ ст.. надати статус

«пам'ятки культурної спадщини» з метою охорони їх державою. Також, дослідження проведене у руслі науково-дослідної роботи кафедри архітектури, землеустрою та геоінформаційних систем Факультету архітектури, будівництва та дизайну ДНП «Державний університет «Київський авіаційний інститут» за темою «Теоретико-методологічна концепція формоутворення громадських просторів на основі збереження історико-культурної спадщини №12810.01.05».

Особистий внесок здобувача в отриманні наукових результатів.

Марія-Юлія Андріївна здійснила масштабну роботу, що базувалася на її власних натурних обстеженнях, фотозйомках, замальовках, обмірах і створенні креслень 78 фасадів будівель та 173 деталей київських будівель кінця XIX – початку XX століття. Вона класифікувала композиційні рішення фасадів та їх елементів, окремо визначила цінні типові, ідентичні й неповторні архітектурні деталі. На основі цього були розроблені критерії включення елементів до реєстру цінних архітектурних об'єктів, а також встановлені закономірності щодо концентрації декоративних деталей і їхнього семантичного значення.

СІДОРОВА М.-Ю.А., використовуючи власні розрахунки, виявила особливості сприйняття фасадів та їх елементів у периметральній забудові Києва. З'ясувалося, що найбільш вдало фасади історичного центру сприймаються під кутом 45°, при цьому відстань до будівлі дорівнює її висоті. Це дозволяє стверджувати, що висота фасадів на лінії забудови має відповідати або бути меншою за ширину вулиці при огляді з протилежної сторони. Дослідниця не лише проаналізувала пропорції фасадів тієї епохи, але й розробила принципи, методи та рекомендації для збереження декоративної пластики, виокремила основні типи композиційних рішень фасадів і їхніх елементів. Крім того, вона створила моделі трьох структурних типів фасадів, призначених для нових будівель в історичному середовищі міста. Усі ці результати є особистим здобутком СІДОРОВОЇ М.-Ю.А., що підтверджується публікаціями в наукових збірниках і апробацією на міжнародних конференціях.0

Достовірність і обґрунтованість результатів дослідження.

Авторка дисертаційної роботи виконала поставлену мету та розв'язала всі визначені завдання. Основні наукові тези, висновки й рекомендації підтверджуються застосуванням загальнонаукових методів з урахуванням специфіки кожного етапу роботи. Системний підхід, поєднаний із використанням емпіричних та теоретичних методів, забезпечив послідовну

ідентифікацію та класифікацію композиційних рішень фасадів і архітектурних деталей. Це дозволило виокремити типові й унікальні варіанти, а також сформулювати принципи, техніки та рекомендації щодо збереження декоративної пластики фасадів кінця XIX – початку XX століття в місті Києві.

Дисертаційна робота М.-Ю. А. СІДОРОВОЇ відповідає вимогам до структури, змісту й оформлення: містить вступ, три розділи, висновки, додатки й список джерел. Робота логічно структурована та завершена, матеріал подано послідовно, кожен розділ детально опрацьовано й викладено.

Перший розділ, «Аналіз попередніх досліджень, понятійні та історико-архітектурні аспекти», визначає термін «архітектурно-декоративна пластика», пропонує класифікацію видів пластики фасадів відповідної епохи, узагальнює результати попередніх робіт, розглядає ключові етапи формування київської забудови кінця XIX – початку XX ст., аналізує архітектурний, стилістичний і містобудівний контекст.

Другий розділ, «Методичні основи дослідження архітектурно-декоративної пластики фасадів історичних будівель Києва кін. XIX – поч. XX ст.», окреслює методи й алгоритм дослідження, створює класифікацію композиційних рішень фасадів та визначає основні типи за кількістю вертикальних членувань і їх розташуванням. Авторка визначає залежність вибору композиції від довжини ділянки вздовж червоної лінії забудови, проводить класифікацію архітектурних деталей за конструктивними та стилістичними ознаками, а декоративної пластики – за формою, художнім рішенням і розміщенням. Крім того, здійснюється пропорційний аналіз фасадів та їх елементів.

У третьому розділі, «Значення архітектурно-декоративної пластики фасадів у збереженні своєрідності міста Києва», авторка через графо-аналітичні розрахунки демонструє вплив кута огляду, висоти об'єкта та дистанції на сприйняття фасадів і деталей у різних територіальних зонах. Виявлено: при історичній периметральній забудові фасад переважно оглядають під кутом 45°, що формує оптимальну дистанцію – приблизно одна висота будівлі плюс ширина вулиці разом із тротуаром. Зазначено, що для комфортного сприйняття бажано, щоб висота споруд не перевищувала ширину вулиці.

Запроваджено додаткові критерії цінності архітектурних деталей: емоційно-естетичний, історико-інформаційний і структурно-типологічний. Згідно з ними виокремлено унікальні, типові та ідентичні елементи фасадів. Описано принципи, техніки та рекомендації зі збереження пластики.

Принципи наслідування, перцепції, цілісності та пропорціювання за «золотим перетином» протестовано на моделях трьох структурних рішень фасадів історичного міста Києва.

Кожен розділ завершується власними висновками, а загальні висновки відповідають усім поставленим завданням. Наукові результати становлять значущий внесок у теорію та історію української архітектури. Висновки й рекомендації базуються на ґрунтовному аналізі численних джерел і особистих дослідженнях фасадів київських історичних будівель. Використані методики коректні, результати були презентовані на конференціях і надруковані у спеціалізованих виданнях, що підтверджує їхню достовірність та обґрунтованість.

Ступінь новизни основних результатів дисертаційної роботи.

Дисертаційна робота СІДОРОВОЇ М.-Ю.А. «Архітектурно-декоративна пластика фасадів історичної забудови кінця ХІХ – початку ХХ ст. міста Києва» демонструє декілька рівнів наукової новизни.

У цьому дослідженні вперше здійснено всебічний аналіз архітектурно-декоративної пластики фасадів київських будівель кінця ХІХ – початку ХХ століть. Авторка окреслила поняття «архітектурно-декоративна пластика фасадів», визначила його структуру й сутність, продемонструвала важливість для автентичності історичного центру та вивчила особливості сприйняття декоративних елементів. В роботі розроблено принципи класифікації й систематизовано функціональні та декоративні деталі фасадів. Описано критерії цінності архітектурних елементів, виділено типові й рідкісні рішення того часу, проаналізовано закономірності розміщення декору і його семантику. Особливо акцентовано вплив декору на композицію споруд та оточуюче середовище, а також зміни цілісності через заміну чи втрату деталей.

Вдосконалення систематизації підходів до архітектури цього періоду базується на історичному, ландшафтному, містобудівному аналізі соціальних, технологічних, урбаністичних і культурних факторів. Класифікація композиційних структур фасадів уточнювалася завдяки авторській методиці з фотофіксацією, замальовками і обмірами, що дозволило зафіксувати характерні та унікальні рішення у забудові міста Києва тієї епохи.

У ході роботи терміни («композиційна структура», «архітектурно-декоративна пластика», «функціональні об'ємні елементи», «художньо-тектонічні елементи», «своєрідність забудови», «класифікація», «типологізація») отримали новий розвиток і були детально розглянуті крізь

призму архітектури означених років. Поглиблено аналіз композиційних рішень фасадів, їх класифікацію, а також оцінку значущості архітектурних деталей і систематизацію фасадних компонентів.

Підсумкові результати дослідження, запропоновані типи фасадних рішень і архітектурних деталей, критерії цінності, сформульовані принципи та методи збереження архітектурно-декоративної пластики і традиційної забудови історичного центру мають вагоме практичне та теоретичне значення і можуть бути використані як у науковій сфері, так і у професійній діяльності.

Наукове значення результатів дисертації.

В дисертаційній роботі отримані результати, що допомагають зберігати архітектурну унікальність історичного центру міста Києва. Дисертаційне дослідження демонструє значну наукову новизну. У роботі розглянуто теоретичні концепції, а також подано практичні рекомендації з реконструкції старовинних будівель, оформлення фасадів і застосування декоративних деталей, які можуть бути корисними для наукових досліджень та впровадження в практику.

Практичне значення результатів дисертаційної роботи.

Результати дослідження мають безпосереднє значення для реставраційної практики. Створений автором каталог (атлас) деталей може бути використаний як методична основа для розробки паспортів фасадів, реставраційних завдань та пам'яткоохоронної документації. Крім того, матеріали дисертації мають високий потенціал для впровадження в навчальний процес при підготовці архітекторів та дизайнерів.

Оцінка структури дисертації, її мови та стилю викладення.

Структурна побудова дисертаційної роботи СІДОРОВОЇ Марії-Юлії Андріївни, стиль висловлення та подання матеріалу досліджень є логічними і послідовним. Дисертаційна робота складається із вступу, в якому представлена мета, завдання дослідження об'єкт і предмет дослідження та трьох розділів, кожен з яких має висновки. Загальні висновки по роботі відповідають завданням. В додатках подано акти впровадження результатів дисертаційного дослідження та деякі сертифікати, що засвідчують участь здобувача у наукових конференціях міжнародного рівня. Робота містить наукову новизну та має практичне значення. Мова дисертації коректна та легка для сприйняття і розуміння. Дисертація відповідає вимогам щодо її оформлення. Робота виконана з дотриманням правил академічної доброчесності. Її результати

свідчать про важливий внесок здобувача в сучасну науку.

Зауваження та дискусійні положення

При загальній позитивній оцінці дисертаційного дослідження є кілька зауважень та дискусійних положень: Як побажання для подальшої наукової роботи, можна запропонувати автору ширше висвітлити питання впливу тогочасних будівельних технологій та матеріалів (наприклад, розвиток цементного декору) на зміну пластичної мови фасадів; запропонувати методику каталогізації деталей при застосуванні сучасних методів проведення обмірних робіт, наприклад фотограметрії, на різних етапах реконструкції для збереження архітектурно-декоративної пластики унікальних елементів історичної забудови фасадів Києва кінця XIX початку XX ст.

Що до наочності ілюстрацій, варто відзначити:

– **ефективні ілюстрації:** Рис. 2.6-2.15 – проведено класифікацію деталей фасаду за малюнками автора; Рис. 2.17-2.27 – виявлено пропорційний аналіз фасадів історичних будинків м. Києва на основі обмірів та авторських креслень; Рис. 3.7 – проаналізовано використання різних типів схематичних моделей структурного рішення фасадів в історичній забудові.

– **проблемні ілюстрації:** Рис. 2.2 – ситуаційна схема розміщення досліджуваних об'єктів та Рис. 2.3 – класифікація фронтальних композиційних рішень фасадів представлені в розвернутому вигляді та важко сприймаються. Пропозиція перенести їх в додатки.

Слід зазначити, що висловлені зауваження не знижують загальної наукової цінності роботи, а скоріше окреслюють перспективні напрямки для подальших досліджень у цій галузі.

З урахуванням зазначеного вважаю, що дисертаційна робота СІДОРОВОЇ Марії-Юлії Андріївни «Архітектурно-декоративна пластика фасадів історичної забудови кінця XIX – початку XX ст. м. Києва» яка подана на здобуття ступеня доктора філософії, за своїм науковим рівнем та практичною цінністю, змістом та оформленням повністю відповідає вимогам Постанови КМУ «Порядок присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (від 12.01.2022 р. № 44), зокрема пп. 5, 6, 7, 8, 9, наказу МОН «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій» (від 12.01.2017 р. № 40). Відповідає напрямку наукового дослідження ОНП «Архітектура та містобудування» третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти за спеціальністю 191 «Архітектура та

містобудування» галузі знань 19 – «Архітектура та будівництво» Державного університету «Київський авіаційний інститут», і може бути рекомендована до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді.

Загальний висновок

Вважаю, що дисертаційна робота Сідорової М.-Ю. А. за темою «Архітектурно-декоративна пластика фасадів історичної забудови кінця ХІХ-початку ХХ ст. м. Києва» є самостійним, глибоким науковим дослідженням, що розв'язує важливе науково-прикладне завдання. Робота оформлена відповідно до чинних вимог законодавства України, написана науковим стилем і літературною українською мовою. Дослідження має наукову новизну, теоретичну та практичну цінність, відзначається повнотою аналізу, глибоким опрацюванням джерел і належною апробацією результатів. Виходячи з викладених у рецензії позитивних висновків, дисертаційна робота має істотне значення та відповідає спеціальності 191 «Архітектура та містобудування». Робота виконана на достатньо високому рівні і відповідає всім критеріям, що передбачені п. 29 Постанови КМ «Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у заклад вищої освіти (наукових установах)» від 23 березня 2016 р. № 261 зі змінами, внесеними згідно з Постанови КМ № 283 від 03.04.2019 р., а також п. 6 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою КМУ 12 січня 2022 р. № 44, із змінами, внесеними Постановою Кабінету Міністрів України 19 травня 2023 р. № 502, та напрямку наукового дослідження освітньо-наукової програми «Архітектура та містобудування» ДНП «ДУ«КАІ», а її авторка – СІДОРОВА Марії-Юлії Андріївни – заслуговує присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 191 – Архітектура та містобудування.

Рецензентка:

кандидатка архітектури, доцентка,
доцентка кафедри архітектури,
землеустрою та геоінформаційних систем
Факультету архітектури, будівництва та дизайну
ДНП «Державний університет
«Київський авіаційний інститут»

Віра Іврівна
Особистий підпис

ЗАСВІДЧУЮ

ВЧЕНИЙ СЕКРЕТАР

ДЕРЖАВНЕ НЕКОМЕРЦІЙНЕ ПІДПРИЄМСТВО
«ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«КИЇВСЬКИЙ АВІАЦІЙНИЙ ІНСТИТУТ»

Віра Іврівна

Наталія Авдєєва

Наталія АВДЕЄВА